

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยสัญญาประชาคม : ผ่านกระบวนการ
มีส่วนร่วมประเพณีแห่นาคโหดชุมชนโนนเสลา ตำบลหนองตุม

อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

**Community strengthening through the participation process of the
tradition of Nak Hod Procession in Ban Non Salao Community,
Nong Tum Sub-district, Phu Khiao District,
Chaiyaphum Province**

เกศสุดา โภคานิตย์,

กัฬา หนูยศ, วิทัญญู ขำชัยภูมิ,

ณัฐปราย ชันสินคุณานนท์ และ เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Katesuda Phokanit,

Keela Nooyot, Witunyoo Khumchaiyaphum,

Natthapra Chaiyasincunanon and Duanpenporn Chaipukdee

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Kate_2523@windowslive.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยสัญญาประชาคม : ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมประเพณีแห่นาคโหดชุมชนโนนเสลา ตำบลหนองตุม อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สังเคราะห์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมประเพณี แห่นาคโหด และเพื่อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของหน่วยงานและรัฐบาล โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม พบว่า บริบททางการเมือง มีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครองออกเป็นคุ้มเพื่อความสะดวกในการดูแลและกระจายข่าวสารให้กับสมาชิกภายในชุมชนได้อย่างทั่วถึง ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพสำหรับผลิตสินค้าชุมชนเพื่อจำหน่าย ด้านสังคม คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบเครือญาติ โดยโครงสร้างทางสังคมแบบแนวนอนหรือแนวนราบ ด้านวัฒนธรรม ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีแห่นาคโหด ความเชื่อและพิธีกรรมที่มีการ

คำสำคัญ : ชุมชนเข้มแข็ง; ประเพณีแห่นาคโหด; การมีส่วนร่วม; สัญญาประชาคม

* วันที่รับบทความ: 27 มีนาคม 2564; วันที่แก้ไขบทความ 20 เมษายน 2564; วันที่ตอบรับบทความ: 22 เมษายน 2564

Received: March 27, 2021; Revised: April 20, 2021; Accepted: April 22, 2021

ปฏิบัติสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นเป็นสิ่งหล่อหลอมคนในชุมชนให้เกิดความรักความสามัคคี และด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์หล่อเลี้ยงคนในชุมชน ได้แก่ ดิน น้ำ และป่าไม้

ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของหน่วยงานและรัฐบาล พบว่า วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นสิ่งที่หล่อหลอมให้คนในชุมชนเกิดความรักความสามัคคีและก่อให้เกิดพลังที่สร้างสรรค์ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายฟื้นฟูส่งเสริม และสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจังโดยใช้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นพลังขับเคลื่อนในการสร้างรักความสามัคคีและการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป

คำสำคัญ : ชุมชนเข้มแข็ง; ประเพณีแห่ผ้าผืนโหด; การมีส่วนร่วม; สัญญาประชาคม

Abstracts

The objectives of the research project entitled “Social contract to build up community strengthening through the participation process of the tradition of Nak Hod Procession in Ban Non Salao Community, Nong Tum Sub-district, Phu Khiao District, Chaiyaphum Province” were to study the contexts and analyze the political, economic, social, cultural and environmental situations in order to synthesize the community strengthening through the process of participation in tradition of Nak Hod Procession and to be the policy proposals and the guidelines for community strengthening of organizations and the government. Qualitative research methods were employed in the study.

The results of the study on the political, economic, social, cultural contexts and environment of the tradition of Nak Hod Procession were revealed as follows. For the political context, there was a decentralization of power in the form of village groups in order to facilitate the care and distribution of information to the members within the community thoroughly. According to the economic context, there were occupation groups for producing community products for sales. The social relations of people in the community were kinship. There was a horizontal social structure. In terms of the cultural context, there is the tradition of Nak Hod Procession which beliefs and rituals had been carried on from generations to generations. These created love and harmony in the community and environment in the community has abundant natural resources that nourish people in the community, including soil, water and forests.

For the policy proposals and the guidelines for community strengthening of organizations and the government, it was found that the local cultural traditions engaged people in the community to create love, unity and creative power in developing community and solving community problems. Therefore, government agencies should have a policy to improve, promote and support local cultural traditions seriously and use them as a driving force in creating love, unity and community development and strengthening.

Keywords: Community Strength; Nak Hod Tradition; Participation; Social Contract

บทนำ

สังคมไทยมีแนวโน้มเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมมากขึ้น เนื่องจากได้รับอิทธิพลการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และยังได้กระทบถึงวัฒนธรรมประเพณีของไทยอย่างยิ่ง บางประเพณีที่ชุมชนท้องถิ่นจัดขึ้นไม่ได้เข้าถึงแก่นของศรัทธาความเชื่อและพิธีกรรม แต่เป็นเพียงแค่การรักษารูปแบบหรือทำให้ครบตามระเบียบขั้นตอนของพิธีกรรมเท่านั้น บางประเพณีได้เลือนหายไปจากสังคมไทยเหลือไว้แค่ชื่อ เช่น ประเพณีการลงแขก หากพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าชุมชนในปัจจุบันมีความอ่อนแอ เนื่องจากขาดวัฒนธรรมในความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรักหวงแหนในชุมชนท้องถิ่นน้องลงซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในทุกๆ ด้าน รวมทั้งสภาพปัญหาต่างๆ ที่ทับซ้อนและซับซ้อนมากขึ้น การแก้ไขปัญหาเหล่านั้นยากขึ้นตามไปด้วยชุมชนจึงขาดรากฐานในการพัฒนาตนเอง ตรงกันข้ามชุมชนกับที่มีศักยภาพในการพึ่งตนเอง ชุมชนจะอาศัยวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ด้วยจิตวิญญาณที่ผูกพันกัน มีความรักใคร่สามัคคีช่วยเหลือแบ่งปันกัน สามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาต่างๆ เบื้องต้นด้วยชุมชนเอง เป็นชุมชนที่เข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันพร้อมรับผลกระทบจากภายนอกได้ (สมบุรณ์ ธรรมลังกา, 2556: 58-66)

การพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี จำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้ทุนทางปัญญา ทุนมนุษย์ ทุนทางวัฒนธรรมและทุนสังคม เป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาคนในชุมชนโดยเชื่อมสังคมทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้นการฟื้นฟูบทบาทสถาบันศาสนา วัด ชุมชน ร่วมรักษาวัฒนธรรมประเพณีส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เช่น ประเพณีการบวช ถือว่าเป็นการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนดีมีศีลธรรม หรือกล่าวอีกอย่างได้ว่าเป็นการเสริมกำลังคนในด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ชุมชน สังคม และท้องถิ่น

ประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่ว่าประเพณีเหล่านี้หรืออุปสมบทหมู่ของชุมชนโนนเสลานั้นนอกจากจะยึดมั่นในความเชื่อที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นยังสะท้อนถึงความรักความสามัคคีของคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้ได้มีความเกี่ยวข้องกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม แล้วนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งได้อย่างไร ประเด็นที่สำคัญสามารถนำไปเป็นต้นแบบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านประเพณีท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ได้หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมประเพณีแห่นาคโคต บ้านโนนเสลา ตำบลหนองตูม อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของหน่วยงานและรัฐบาล

ระเบียบวิธีวิจัย

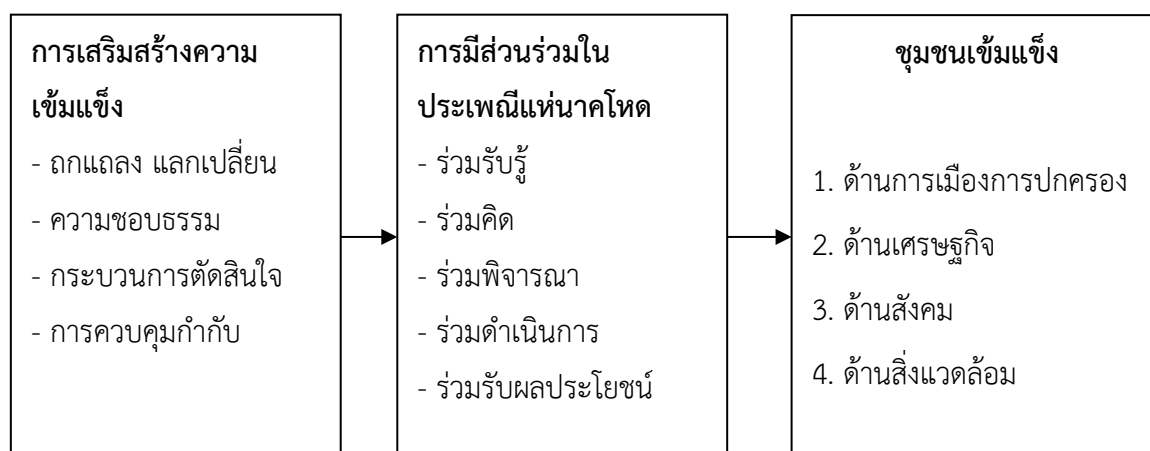
การวิจัยเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยสัญญาประชาคม : ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมประเพณีแห่หน้าคโหดชุมชนโนนเสลา ตำบลหนองตูม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ศึกษาเฉพาะชุมชนบ้านโนนเสลา ตำบลหนองตูม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ พระสงฆ์ที่มีบทบาทในการทำพิธี จำนวน 1 รูป พระอุปัชฌาย์ จำนวน 1 รูป ผู้ที่จะบวช จำนวน 6 คน ผู้ที่ลาสิกขาบวชแล้ว จำนวน 6 คน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 6 คน ผู้นำหมู่บ้านจำนวน 6 คน กลุ่มชาวบ้าน จำนวน 6 คน และเจ้าหน้าที่จากภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน จำนวน 35 คน เลือกโดยวิธีเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ ใช้แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อช่วยเก็บข้อมูลซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ บันทึกภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลแล้วนำมาจัดระบบข้อมูลแยกประเภทข้อมูลตามวัตถุประสงค์จากนั้นจึงประมวลข้อมูลทุกประเภทเข้าด้วยกันเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีเป็นกรอบในการอธิบาย (สุรางค์ จันทวานิช, 2546 :130-160) เพื่อตอบคำถามของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดการวิจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมประเพณีแห่หน้าคโหด คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นกรอบในการวิจัยในครั้งนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ประเพณีแห่นาค โห่ชุมชนโนนเสลา ตำบลหนองตูม อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ

บริบททางการเมือง พบว่า การดำเนินการทางการเมืองการปกครองของชุมชนโนนเสลาได้มีการจัดระเบียบการปกครองตามหลักเกณฑ์และวิธีการของกระทรวงมหาดไทยโดยจัดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (ก.ม.) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านโดยตำแหน่งประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านโดยการเลือก คณะกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้านละ 2-10 คน และมีการแบ่งโครงสร้างการปกครองภายในชุมชนออกเป็นกลุ่มหรือเรียกว่า “คุ้ม” เพื่อความสะดวกในการดูแลและกระจายข่าวสารให้กับสมาชิกภายในชุมชนได้อย่างทั่วถึง คนในชุมชนโนนเสลาให้ความสนใจกิจกรรมทางการเมืองทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น รวมถึงระดับชาติ เช่น การเลือกตั้งประธานกลุ่ม กองทุน การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หนองตูม จะมีผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งการเลือกตั้งแต่ละครั้งจะไม่มี ความขัดแย้งที่รุนแรง แต่จะเป็นการแข่งขันภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ชุมชนจะยอมรับผลการเลือกตั้งทุกครั้ง เนื่องจากชุมชนโนนเสลามีระบบความเป็นเครือญาติ มีความผูกพัน เอื้ออาทรต่อกัน ให้การยอมรับซึ่งกันและกัน ให้ความร่วมมือ ในกิจกรรมที่เกิดการพัฒนาต่อชุมชน ตลอดถึงวัฒนธรรมประเพณีด้วยดี การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของชุมชนจะเน้นผลประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ บริบททางด้านสังคม พบว่า คนในชุมชนความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบเครือญาติมีโครงสร้างทางสังคมแบบแนวนอนหรือแนวราบทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความรักความสามัคคีอย่างเหนียวแน่น เช่น การช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนหรือในงานประเพณีต่างๆ โดยเฉพาะประเพณีอุปสมบทหมู่หรือ (แห่นาคโหด) ซึ่งคนในชุมชนต่างให้ความช่วยเหลือโดยไม่ต้องไปบอกเล่าถึงบ้านเรือนจะเป็นรู้กันว่าต้องช่วยเหลือตรงจุดไหน คนในชุมชนมีการเรียนรู้จากปัญหาที่ประสบโดยมีการร่วมมือกันคิดค้นหาวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ และมีการสร้างเครือข่ายของกลุ่มต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน บริบททางด้านวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นเป็นสิ่งหล่อหลอมคนในชุมชนให้เกิดความรักความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน บริบททางด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนมีทุนที่เป็นตัวเงินได้แก่งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐให้เป็นทุนหมุนเวียนภายในชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เป็นต้น และมีทุนทางวัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่นและทุนภูมิปัญญาการทอผ้าซิดที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนนำไปสู่การรวมกลุ่มอาชีพๆ ต่างสำหรับผลิตสินค้าชุมชนเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น กลุ่มทอผ้าซิด กลุ่มจักสาน กลุ่มของที่ระลึก บริบททางด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติดินที่ไม่ค่อยมีความอุดมสมบูรณ์มากนัก เนื่องจากชาวบ้านมุ่งปลูกพืชเชิงเดี่ยวโดยได้นำเทคโนโลยีการเกษตรเข้ามาใช้อย่างมากโดยเฉพาะการใช้ปุ๋ยเคมี ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ยำฆ่าหญ้า อย่างหนักทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ ส่วน

น้ำ จะมี 2 แหล่งที่สำหรับใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคของคนในชุมชนได้แก่ ห้วยโจด และหนองตุม ป่าไม้ ชาวบ้านได้กำหนดเป็นป่าชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์สาธารณะร่วมกัน

2. ผลการสังเคราะห์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมประเพณีแห่ นาคโหด

2.1 ด้านการเมืองการปกครอง พบว่า ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ผู้นำคุ้ม สมาชิกองค์การบริหารส่วน ตำบล พระสงฆ์ ครู ราษฎรชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ ของผู้นำ อีกทั้งยังประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความเอื้อเฟื้อเสียสละแก่ส่วนรวม เห็นได้จากการในการ จัดเตรียมงานประเพณีแห่นาคโหด ผู้นำจะเป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกและให้คำปรึกษา อีกทั้งยังประสานเชื่อมโยง หรือส่งเทียบเชิญกับทุกภาคส่วน ให้เข้ามาสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว การ อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย วัฒนธรรมจังหวัด สื่อมวลชน และหน่วยงาน เอกชนต่างๆ เป็นต้น ก่อให้เกิดเครือข่ายในการพัฒนาด้านต่างๆ ซึ่งเป็นผลจากการนำอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของ ชุมชนสู่การพัฒนา โดยมีการวางแผนร่วมกันในการจัดงาน การดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนมีเป้าหมายชัดเจน เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น

2.2 ด้านสังคม พบว่า วัฒนธรรมและประเพณีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชุมชน สังคมเป็นอย่างดี เพราะสะท้อนถึงวิถีทางในการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังเชื่อมโยงระบบความสัมพันธ์ของสถาบันต่างๆ เข้าด้วยกัน จนก่อให้เกิดข้อตกลงร่วมภายในชุมชน ก่อให้เกิดชุมชนสงบสุข ผู้คนมีความรักความสามัคคี รู้จักการเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจกันในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกันของคนในชุมชน เสมือนเป็นญาติพี่น้อง เช่น ในการจัดงานประเพณีแห่นาคโหด คนในชุมชนจะสมัครใจ ไปช่วยงานเจ้าภาพด้วยความเต็มใจ เสียสละและอุทิศตน โดยไม่หวังค่าตอบแทนแต่อย่างใด เพราะทุกคนมีเชื่อ ว่าเป็นการทำบุญ และจะได้กุศลร่วมกัน

2.3 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า เศรษฐกิจของชุมชนโนนเสลาที่โดดเด่น คือ ผ้าซิต มีลายที่โดดเด่น เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่มีการสืบสานจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อเป็นการสร้างให้กับคนในชุมชนเพิ่มขึ้นจึงได้เกิด การรวมกลุ่มอาชีพการทอผ้าซิตขึ้นโดยเริ่มจากกลุ่มเล็กๆ ที่สามัคคีและมีความถนัดในการทอผ้าของคนใน ชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เวลาที่เว้นว่างจากการทำไร่ทำนาให้เกิดประโยชน์ เพื่อต้องการสร้างอาชีพ มี รายได้เสริม และได้มีการจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการโดยสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย มีส่วน ร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัดของแต่ละบุคคล ผนวกกับชุมชนโนน เสลา มีประเพณีอุปสมบทหมู่ (แห่นาคโหด) ที่มีความโดดเด่นหนึ่งเดียวในโลก ทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนที่มา เที่ยวในงานได้รู้จักสินค้าของชุมชนและซื้อเป็นของฝากให้กับญาติพี่น้อง เป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าให้คน ทั่วไปได้รู้จักสินค้าชุมชนโนนเสลาที่อยู่ควบคู่กับประเพณีแห่นาคโหดต่อไป

2.4 ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ชุมชนโนนเสลามีการประชุมประชาคมวางแผนและแบ่งหน้าที่ รับผิดชอบ ในการจัดงานประเพณีอุปสมบทหมู่ (แห่นาคโหด) ตั้งแต่เริ่มต้น เริ่มตั้งแต่จัดเตรียมสถานที่ จัดแบ่ง

โชนการใช้พื้นที่ในบริเวณการจัดงานให้เหมาะสมเนื่องจากสถานที่วัดตาแขกไม่สามารถขยายพื้นที่ได้ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและแลดูสวยงามและมีพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาร่วมงานในช่วงเวลาการแสดงในพิธีเปิดงาน และเข้าร่วมประเพณีอุปสมบทหมู่ (แห่นาคโหด) ที่ยิ่งใหญ่ และสะดวกในการเลือกซื้อสินค้าหรือของที่ระลึกอีกด้วย นอกจากนี้การอำนวยความสะดวกในเรื่องเส้นทางการจราจร มีการปิดป้ายเพื่อบอกเส้นทางการใช้รถใช้ถนน รวมทั้งการจัดเตรียมสถานที่จอดรถเพื่อไม่ให้นารถเข้ามาในพื้นที่บริเวณที่มีการจัดงาน หรือแม้กระทั่งบ้านนา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนได้มีการเตรียมรถบริการรับ – ส่งแก่นักท่องเที่ยว คนที่มาร่วมในงาน และคนภายในชุมชน เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาจราจรได้เป็นอย่างดี

3. เพื่อเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของหน่วยงานและรัฐบาล

ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นสิ่งที่หล่อหลอมให้คนในชุมชนเกิดความรักความสามัคคีและก่อให้เกิดพลังที่สร้างสรรค์ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนและนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายฟื้นฟู ส่งเสริม และสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจังโดยใช้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นพลังขับเคลื่อนในการสร้างรักความสามัคคีและการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมประเพณีแห่นาคโหดชุมชนโนนเสลา ตำบลหนองตูม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ

1) บริบททางการเมือง พบว่า คนในชุมชนโนนเสลาให้ความสนใจกิจกรรมทางการเมืองทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น รวมถึงระดับชาติ เช่น การเลือกตั้งประธานกลุ่ม กองทุน การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตูม จะมีผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งการเลือกตั้งแต่ละครั้งจะไม่มีใครมีความขัดแย้งที่รุนแรงแต่จะเป็นการแข่งขันภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ชุมชนจะยอมรับผลการเลือกตั้งทุกครั้ง เนื่องจากชุมชนโนนเสลามีระบบความเป็นเครือญาติ มีความผูกพัน เอื้ออาทรต่อกัน ให้การยอมรับซึ่งกันและกัน ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่เกิดการพัฒนาต่อชุมชน ตลอดถึงวัฒนธรรมประเพณีด้วยดี การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของชุมชนจะเน้นผลประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ สมบูรณ์ธรรมลังกา (2555 : 58-66) ได้ทำการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย พบว่า เมื่อสมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ความเข้าใจได้ยึดหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย ใช้กระบวนการ วิธีการในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยการรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนอย่างกว้างขวาง มีการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วม ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และประเมินผลของคนในชุมชน โดยผ่านกระบวนการประชาคมของชุมชน และมีการสร้างกฎ กติกาข้อบังคับของชุมชนเพื่อใช้เป็นข้อตกลงและแนวทางปฏิบัติร่วมกัน

2) ด้านสังคม พบว่า คนในชุมชนความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบเครือญาติมีโครงสร้างทางสังคมแบบแนวนอนหรือแนวนอนทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความรักความสามัคคีอย่างเหนียวแน่นช่วยเหลือซึ่งกันทั้งที่เป็นงานส่วนตัวและงานส่วนรวมของชุมชนคงเป็นสาเหตุที่เกิดจากคนในชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อร่วมกันอย่างเหนียวแน่น มีการสืบทอด มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งคนในชุมชนมีการเรียนรู้จากปัญหาที่ประสบโดยมีการร่วมมือกันคิดค้นหาวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ และมีการสร้างเครือข่ายของกลุ่มต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนซึ่งสอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2551 : 12) ได้กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้และมีความสุข คือ การทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการร่วมกันเพื่อประโยชน์สาธารณะมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทำให้เกิดโครงสร้างสังคมที่มีความสัมพันธ์ในแนวนอนที่เท่าเทียมกัน โดยสมาชิกมีจิตสำนึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบปัญหาต่างๆ กับบุคคลอื่นๆ อย่างเท่าเทียมกัน และมีมิตรภาพ มีความจงรักภักดีต่อชุมชน เสียสละในการทำงานเพื่อชุมชน เรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่างๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์ ทำให้เกิดจิตสำนึกและวิถีสมาชิกและองค์กรชุมชนต่างๆ ให้มีพลังเข้มแข็งโดยมีผู้นำเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกให้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดความเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียว

3) บริบททางด้านวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นเป็นสิ่งหล่อหลอมคนในชุมชนให้เกิดความรักความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ดังนั้นวัฒนธรรมอันเกิดจากการคิดและการกระทำของมนุษย์ จึงเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ กาญจนา แก้วเทพ (2538 : 81) ที่กล่าวว่า ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนเองอยู่แล้ว คือ ระบบคุณค่าที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติของชุมชนๆ เป็นวิถีชีวิตและทิศทางของการพัฒนาชุมชน ซึ่งแกนกลางของวัฒนธรรมชุมชน คือ การให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและความกลมกลืนกันคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มต้นจากวัฒนธรรมซึ่งเป็นปรากฏที่แข็งแกร่งที่สุดของชุมชน ถ้ามีวัฒนธรรมชุมชนแล้วการรวมกลุ่มของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จเป็นเรื่องที่ง่าย

4) บริบททางด้านเศรษฐกิจ คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาและปลูกอ้อยเป็นหลัก ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ การทำเกษตรผสมผสานและการทอดผ้าซิตเป็นอาชีพเสริมหลักจากฤดูการเก็บเกี่ยว คนในชุมชนจะว่างงานทำให้ไม่มีรายได้จึงได้มีการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน โดยมีทุนที่เป็นตัวเงินได้แก่งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐให้เป็นทุนหมุนเวียนภายในชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ทุนส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนยังมีทุนทางวัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่นและทุนภูมิปัญญาการทอดผ้าซิตที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนนำไปสู่การรวมกลุ่มอาชีพการทอดผ้าซิตเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว

ซึ่งเป็นการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนและเป็นรากฐานของการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนควรเริ่มที่เศรษฐกิจชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ความร่วมมือซึ่งกันและกัน มีการวางแผนและคิดอย่างเป็นระบบก็จะทำให้กิจกรรมชุมชนสำเร็จได้ ซึ่งการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน คือ ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจและเกิดประโยชน์แก่ตนเองครอบครัวและสังคม ต้องมีปัจจัยพื้นฐานมาจากทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน สามารถตอบสนองความต้องการในเชิงอุปโภค บริโภคของคนในชุมชนและจะต้องมีการวางแผนใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างชาญฉลาด นั่นคือคนที่ทุกคนในชุมชนและคนภายนอกต้องร่วมกันจัดการพัฒนาให้เกิดการผสมผสานกันอย่างมีประสิทธิภาพ

2. เพื่อเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของหน่วยงานและรัฐบาล

ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นสิ่งที่หล่อหลอมให้คนในชุมชนเกิดความรักความสามัคคีและก่อให้เกิดพลังที่สร้างสรรค์ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนและนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายฟื้นฟู ส่งเสริม และสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจังโดยใช้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นพลังขับเคลื่อนในการสร้างรักความสามัคคีและการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ (ชาญยุทธ สุทิพย์, 2552 : 23) ได้ศึกษาการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวผู้ไทย เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า วิถีชีวิตของชาวผู้ไทยหมู่บ้านกุดหว้ามีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีการทำนาทำไร่ ทำสวนเลี้ยงสัตว์ ทอผ้า และทำเครื่องนุ่งห่มเพื่อใช้สอยในครัวเรือน ชาวผู้ไทยมีความขยันขันแข็งในการทำงานมีความสามัคคีในหมู่บ้านและมีความเชื่อฟังผู้นำเป็นอย่างดี และมีวัฒนธรรมภาษาพูด การแต่งกายเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น คือผู้หญิงแต่งกายนุ่งผ้าซิ่นลายมัดหมี่ย้อมด้วยครามหรือสีดำ ผู้ชายจะสวมเสื้อหม้อฮ่อมสีครามหรือสีดำ ชาวผู้ไทยบ้านกุดหว้ามีการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวผู้ไทยเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตลอดปี คือ ประเพณี 12 เดือน สภาพปัญหาของการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวผู้ไทย คือ ขาดเงินทุนสนับสนุนการจัดกิจกรรมสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณี ขาดการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ และขาดคนรุ่นใหม่ที่จะสืบสานประเพณีของชาวผู้ไทย แนวทางแก้ไขเพื่อนำไปสู่การสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ได้แก่ การจัดหาคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจในเรื่องประเพณี จัดหาบุคลากรที่มีความคิดที่หลากหลายและจัดหาเงินกองทุนในการสนับสนุนกิจกรรมและสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ เช่น ป้าย สื่อใบปลิว สื่อวิทยุชุมชน เป็นต้น เพื่อต้องการให้รู้จักโดยแพร่หลาย ส่วนการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวผู้ไทยนั้น ผู้นำชุมชนต้องมีบทบาทในการจัดสรรงบประมาณและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐและเอกชน โดยชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีท้องถิ่นที่ได้จัดทำขึ้น และอาศัยหลักในการพัฒนาอาชีพของชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้าสีธรรมชาติ การปลูกหน่อไม้ฝรั่งปลอดสารพิษ ปลูกสมุนไพรชนิดธรรมชาติ ผ้าย้อมสีธรรมชาติ แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มสตรีผู้ไทยพัฒนา กลุ่มสถาบัน

การเงิน เป็นต้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้แก่ ภาคส่วนราชการเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตลอดจนทุกชุมชน
- 2) กำหนดนโยบายพื้นฐาน ส่งเสริม และสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจังโดยใช้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นพลังขับเคลื่อนในการสร้างรักความสามัคคี ปองดองสมานฉันท์และการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง
- 3) สนับสนุนให้หน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนโดยมีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นฐาน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการวิจัยการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนผ่านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
- 2) ควรทำการวิจัยศักยภาพผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *การทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถือนุรักษ์เป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพมหานคร: สภาคหอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- ชาญยุทธ สุทธิพิศ. (2552). *การสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทย เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสานมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประเวศ วะสี. (2551). *จุดเปลี่ยนประเทศไทยหัวใจคือชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: กรีน-ปัญญาญาณ.
- สมบูรณ์ ธรรมลังกา. (2556). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 15 (2), 58-66.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2561). *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.